

SİVAS ALİBABA ZAVİYESİ VAKFI BELGELERİ

DOCUMENTS OF SİVAS ZAVİYE OF ALİ BABA

Ali Sinan BİLGİLİ¹

ÖZET

Ali Baba Zaviyesi 16.yüzyılda Sivas'ta kurulmuştur. Devrin hükümdarları ve hayırseverleri tarafından bağışlanan arazi ve diğer gelir kaynakları, zaviye Vakfı'nın oluşmasını sağlamıştır. Vakıf evladiyelik vakıf statüsünde olup, mütevellilik ve zaviyedârlık gibi yönetim işleri Osmanlı Devleti'nin sonuna kadar Ali Baba'nın evladından evladına devredilmiştir. Bu devir sürecinde, devlet ile vakıf arasında cereyan eden yazışmalar sonucu oluşan belgelerin bir kısmı, aile fertleri tarafından muhafaza edilerek günümüze kadar gelmeleri sağlanmıştır. Bu belgeler, gerek zaviyenin sosyal, ekonomik ve kültürel tarihini ve gerekse vakıflar bağlamında devlet-tekke ilişkisini aydınlatmada büyük önem taşımaktadır. Bu öneme binaen, zaviyeye ait belgelerin yayınlanması çalışmanın başlıca amacını oluşturmaktadır. Bu çerçevede günümüzde yaşayan aile fertlerinden temin edilen Osmanlı Türkçesiyle kaleme alınmış belgeler, öncelikle günümüz harflerine aktarılmıştır. Daha sonra da genel ve özel değerlendirmeleri yapılmıştır. Neticede eldeki kayıtlar ışığında bu sosyal ve dinî müessese tanımlanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Sivas, Ali Baba Zaviyesi, Vakıf, Belgeler

ABSTRACT

Zaviye of Ali Baba was founded in the 16th century in Sivas. The land and other sources of income donated by the emperor and philanthropists of the age allowed the constitution of the foundation of the zaviye. The foundation is in the status of an heirloom and until the end of the Ottoman Empire, administrative and maintenance affairs (responsibilities) were transferred from the descendents to descendents of Ali Baba. During this transference process, some of the documents occurred as a result of the correspondences between the foundation and the government (state) were saved by the members of the family and could reach the present day. These documents have great importance in revealing both the social, economic and cultural history of the zaviye and the state-tekke relationships in terms of the foundations. With regard to this importance, the publication of the documents belonging to the zaviye is the purpose of this study. In this context, the documents written in the Ottoman Language obtained from the family members were primarily translated (transcribed) into modern Turkish (current alphabet). Later, their global and specific interpretations were made. Finally, under the light of these documents, this religious and social institution was tried to be defined.

Key Words: Ottoman State, Sivas, Ali Baba Zaviye, Foundation, Documents

¹ Doç.Dr.Atatürk Üniversitesi, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü e-mail: sbilgili@atauni.edu.tr

GİRİŞ

Günümüzde aile mevcudiyeti ile ocağı devam eden ve zaviye külliyesinin bazı müstemilatı kısmen ayakta bulunan zaviyenin kurucusu Ali Baba, muhtemelen 15. asır sonlarında ya da 16. asır başlarında dünyaya gelmiş, 1574 yılında Sivas'ta vefat etmiştir. Sivas şehir merkezinde, adını taşıyan zaviyesini 16. yüzyılın ilk yarısı ortalarında, Sultan Süleyman I (1520-1566) devrinde temlik edilen arazi üzerine, evladiyelik vakıf olarak tesis etmiştir (Savaş, 1992: 43).

Ali Baba'nın tarihî şahsiyeti hakkında bilgi bulunmamakla birlikte, Horasan erenlerinden bir Türkmen babası (dervişi) olduğu tahmin edilmektedir². Ali Baba'nın vefatını müteakip dergâhın şeyhliğine oğlu Ahi Mehmed (D.1562) geçmiştir. Ahi Mehmed'den sonra zaviye şeyhliğine gelen Küçük Ali Baba 1639'dan birkaç sene sonra vefat etmiştir. Onun şeyhliği zamanında zaviye "*Büyük Ali Baba*" ve "*Küçük Ali Baba*" (*Veled-i diğer Ali Baba*) Zaviyesi olmak üzere iki farklı isimle anılır olmuştur. Küçük Ali Baba'dan sonra oğlu Ahi Mehmed şeyh ve mütevellilik makamına geçmiştir. Ondan sonra 1653'te kızları Fatma ve Ümmihani, zaviyede zaviyedârlık ve mütevellilik yapmışlardır. Osmanlı Devleti'nin sona erişine kadar Küçük Ali Baba'nın bu iki kızından gelen kişiler dergâhı yönetmiş, zaviyedârlık ve tevliyet makamları onların elinde bulunmuştur (Savaş, 1992: 53). Günümüzde de dergâhın yönetim ve bakım işleri bu soydan gelen kişiler tarafından yapılmaktadır.

Çalışmanın Amacı ve Önemi

Sivas şehir merkezinde bulunduğu mahalleye adını veren Ali Baba Zaviyesi gibi dinî ve sosyal kurumlar, Türk içtimaî hayatını derinden etkilemişlerdir. Bu müesseselerin tarihî hakikatlerle ortaya konulması, Osmanlı dönemi ve günümüz içtimaî hayatının anlaşılması ve tarihî yanlışların ortadan kaldırılmasını sağlayacaktır. Anadolu ve Balkanlardaki karakteristik zaviyelere nazaran bazı farklılıklar içeren Ali Baba Zaviyesi, mühim bir örneği teşkil etmektedir. Bu zaviye, tasavvuf deyimleriyle, batın ve zahir hizmetlerini birlikte sunan bir dergâhtır. Bir taraftan müntesiplerine batından tasavvufî hayat ve ahlâkı yaşatırken, bir taraftan da zahir ehlini misafir etmekte, yedirip içirmekte, sıbyan mektebiyle de şehrin çocuklarını eğitmektedir. Hatta kurulmasına sebep olduğu mahalle ile Sivas şehrinin fizyonomik gelişimine önemli katkı sağlamıştır. Zaviyeye vakfedilen toprakların ve tuzla gibi diğer gelir kaynaklarının

² Aile arasında yaşayan sözlü anlatımda, Ali Baba'nın Hacı Bektaş Veli ve Pir Sultan Abdal gibi Horasan erenleri ile ilişkilendirilmesi, muhtemelen Horasan ereni olması özelliğinden kaynaklanmaktadır.

işletilmesine yapılan nezaret, devletin ve köylünün ekonomisine katkı sağladığı da muhakkaktır. İşte bütün bu yönleriyle Osmanlı döneminde dinî ve sosyo-ekonomik yapıyı derinden etkileyen ve etkileri günümüzde de devam eden Ali Baba Zaviyesi hakkında tarihî realiteye uygun bilgileri meydana çıkaracak belgeleri ortaya koymak çalışmanın başlıca amacıdır. Yani çalışmanın amacı, Ali Baba Zaviyesi'ni bütün yönleriyle yeni baştan yazmak değildir. Yeni belgeler ışığında aşağıda bahsedeceğimiz Dr. Saim Savaş araştırmasına ilave belgeleri ortaya çıkararak, bundan sonra yeni bulunacak belgelerle ileride yapılacak daha detaylı araştırmalara zemin hazırlamaktır.

Çalışmanın Kaynakları

Çalışma konusu olan Ali Baba Zaviyesi hakkında en mühim eser, Dr. Saim Savaş tarafından “*Bir Tekkenin Dinî ve Sosyal Tarihi Sivas Ali Baba Zaviyesi*” (Dergâh Yayınları, İstanbul 1992) adıyla yayınlanan kitaptır. Doktora tezi olarak hazırlanan bu eser; giriş, üç bölüm, sonuç, İngilizce özet, kitabiyat ve ekler bölümlerinden oluşmaktadır. Eserin giriş kısmında Ali Baba Zaviyesi'nin kurulduğu siyasi ve dinî-tasavvufî ortam, birinci bölümde Ali Baba'nın kimliği, zaviye ile münasebeti olan kişiler (Rüstem Paşa, Atik Valide Sultan, Pir Sultan Abdal gibi) ve dinî hüviyeti, ikinci bölümde Ali Baba Zaviyesi'nin fizikî yapısı, işleyişi ve bölgenin iskânındaki rolü, üçüncü bölümde ise Ali Baba Zaviyesi vakıflarının gelir kaynakları ve masrafları konuları işlenmiştir. Eserin ekler kısmında yaklaşık 80 arşiv belgesinin günümüz harfleriyle transkribi, belgelerin aslıyla birlikte neşredilmiştir. Arşiv vesikaları açısından zengin bir kaynakçaya sahip olan eserde; Tapu-Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyud-ı Kadime Arşivi, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, İstanbul Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Sivas Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi ve Sivas Müzesi Arşivi ile Ali Baba'nın soyundan gelen Ruhi Başeğmez, Hüseyin Tekkeşinoğlu ve Şemsi Yılmaz Susamış'tan alınan vesikalar kaynak olarak kullanılmıştır. Bu çalışmanın temel kaynağını da yine Ali Baba'nın soyundan gelen Mehmet Tahir Ezgi ile merkezi İstanbul'da bulunan Ali Baba Türbesi'ni Koruma Yaptırma ve Yaşatma Derneği Başkanı Tahir Aslandaş'tan alınan arşiv vesikaları oluşturmaktadır.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışmanın amacı Ali Baba Zaviyesi'ni yeniden yazmak olmadığından, Tahir Aslandaş ve Mehmet Tahir Ezgi'den alınan belgelerin tanıtılmasıyla sınırlı tutulmuştur. Çalışmanın başında zikredilen şahıslardan alınan belgeler, Dr. Selahattin Tozlu tarafından Latin harflerine aktarılmıştır. Bu aktarımda belgenin alındığı yer, belgenin cinsi ve tarihi belirtildikten sonra, belgelerin içe-

riğinin anlaşılması için İstanbul Başbakanlık Osmanlı Arşivi usulü gereğince belge özetleri yapılmıştır. Ayrıca İstanbul Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nden "Dâhiliye Mektubi Kalemî", "Maarif Nezareti Mektubi Kalemî", "Cevdet Evkaf" ve "Satın Alınan Evrak, Sivaslı Ali Baba Zaviyesi Evrakı" fonlarından tespit edilen bazı belgelerin de özeti verilmiştir. Bu sonuncu belgelerin birçoğu Dr. Saim Savaş ve Dr. Selahattin Tozlu tarafından yayınlanan belgelerin mükerreridir. Neticede Dr. Tozlu tarafından transkripsiyonu yapılan belgelere göre bir değerlendirme yapılmıştır.

BELGELERİN GENEL ÖZELLİKLERİ

1- Belgelerden³ üzerine tarih düşülenler, 17. yüzyıldan başlayarak 20. yüzyıla kadar gelmektedir. Ancak 1 numaralı belgede 16. yüzyıla ait kayıtlar da bulunmaktadır. Üzerinde tarih bulunan en eski belge 1 Muharrem 1048 (15 Mayıs 1638) tarihli Küçük Ali Baba vakfiyesi, en yeni belge 30 Kanunisanı 1332 (12 Şubat 1917) tarihli Düyun-ı Umumiye-i Osmaniye Varidat-ı Mahsusası İdaresi'nce verilen İhalât ve Hububat Emanâtı Makbuzu'dur. Belgelerin 2 adedi 17. yüzyıla, 5 adedi 18. yüzyıla, 19 adedi 19. yüzyıla, 25 adedi 20. yüzyıla aittir. Osmanlı dönemine ait bu belgelerin yanı sıra, Cumhuriyet dönemine ait tapu belgeleri de bulunmaktadır. Ancak bu belgelerden ikisi (Belge.51-52) dışındakiler çalışmada kullanılmamıştır (Bkz.Tablo.1).

2- Belgelerin en eskisi Sultan Murad IV (1623-1640) dönemine aittir. Sultan Ahmed III (1703-1730) döneminden başlayarak Sultan Mahmud I, Mustafa III, Selim III, Mahmud II, Abdulmecid I, Abdulaziz, Abdulhamid II ve Mehmed Reşad V dönemine gelinceye kadar 9 Osmanlı hükümdarı zamanında birer vesileyle devlet ile Ali Baba Zaviyesi arasında bürokratik münasebet tesis edilmiştir. Belgelerin çoğunluğu 18 adet ile Abdulhamid II (1876-1909) dönemine ait olup, daha sonra 11 adet ile Mehmed Reşad V (1909-1918) dönemine ait belgeler gelmektedir (Bkz.Tablo.1).

³ Belgeler ifadesinden kastımız, M.T.Ezgi (kısaltma: MTE) ve Ali Baba Türbesi'ni Koruma Yaptırma ve Yaşatma Derneği'nden (kısaltma: ABTKYVYD) alınan ve Dr. Tozlu tarafından transkripsiyonu yapılan belgelerdir.

TABLO.1: Belgelerin Tarihi

NO	BELGE SAHİBİ	HİCRİ		RUMİ		MİLADİ	
		YIL	GÜN/AY	YIL	GÜN/AY	YIL	GÜN/AY
1	MTE B.9-B.37	1048	1 Muharrem			1638	15 Mayıs
		1136	16 Cemaziyelevvel			1724	11 Şubat
		1254	4 Şaban			1838	23 Ekim
2	MTE B.43	1048	Receb			1638	Kasım
3	MTE B.30	1140	10 Receb			1728	21 Şubat
4	ABTKYVYD	1145	8 Zilkade			1733	22 Nisan
5	MTE	1177	evasıt-ı Şaban			1764	Şubat
6	MTE	1210	9 Şaban			1796	18 Şubat
7	MTE B.28	1238	28 Zilkade			1823	6 Ağustos
8	MTE B.34	1238	Zilkade			1823	Ağustos
9	MTE B.18	1240	Zilkade			1825	Temmuz
10	MTE B.40	1254	Gurre-i Zilhicce			1839	15 Şubat
11	MTE B.7	1255	24 Zilkade			1840	29 Ocak
12	MTE B.42	1256	25 Zilhicce			1841	17 Şubat
13	MTE B.47	1257	13 Cemaziyelevvel			1841	3 Temmuz
14	MTE B.25	1273	14 Cemaziyelahir			1857	10 Ocak
15	MTE B.11	1279	3 Cemaziyelevvel			1862	27 Ekim
16	ABTKYVYD	1279	3 Cemaziyelevvel			1862	27 Ekim
17	MTE B.41	1279	13 Cemaziyelevvel			1862	6 Kasım
18	ABTKYVYD	1282	22 Muharrem			1865	17 Haziran
19	MTE B.20	1283	14 ? Şevval			1867	19 Şubat
20	MTE B.19	1293	2 Cemaziyelevvel			1876	26 Mayıs
21	MTE B.22	1293	2 Cemaziyelevvel			1876	26 Mayıs
22	MTE			1299	26 Teşrinisani	1883	8 Aralık
23	MTE B.38			1308	Mart	1892	Mart
24	ABTKYVYD	1314	3 Zilkade			1897	5 Nisan
25	ABTKYVYD	1317	25 Safer			1899	5 Temmuz
26	MTE B.10			1316	13 Ağustos	1900	26 Ağustos
27	MTE B.48			1319-1322	2 Kanunievvel-3 Kanunievvel	1903-1906	15 Aralık-16 Aralık
				1319-1322	2 Kanunievvel-3 Kanunievvel	1903-1906	15 Aralık-16 Aralık
28	MTE B.50			1320	24 Nisan	1904	7 Mayıs
29	MTE B.15			1321	16 Nisan	1905	29 Nisan
30	MTE B.17						
31	MTE B.2	1323	29 Şevval w			1905	27 Aralık
32	MTE B.39	1324	11 Şevval			1906	28 Kasım
33	MTE B.49			1322	3 Kanunievvel	1906	16 Aralık
34	MTE B.51			1322	3 Kanunievvel	1906	16 Aralık
35	MTE B.52			1322	3 Kanunievvel	1906	16 Aralık
36	MTE B.45			1322	Kanunievvel	1906	Aralık
37	MTE B.3	1327	20 Rebiülevvel			1909	11 Nisan
38	MTE B.12	1327	20 Rebiülevvel			1909	11 Nisan
39	MTE B.1	1327	20 Rebiülevvel			1909	11 Nisan

40	MTE B.23	1327	14 Cemaziyelevvel			1909	3 Haziran
41	MTE B.14			1325	19 Teşrinievvel	1909	1 Kasım
42	MTE B			1326	10 Nisan	1910	23 Nisan
43	MTE B.16	1328	13 Rebiülahir	1326	10 Nisan	1910	23-24 Nisan
44	MTE B.5	1329	20 Rebiülahir			1911	20 Nisan
45	MTE B.24	1329	21 Zilhicce			1911	13 Aralık
46	MTE B.31			1328	9 Şubat	1913	22 Şubat
47	MTE B.4	1333	12 Cemaziyelevvel			1915	28 Mart
48	MTE B.35			1331	28 Ağustos	1915	10 Eylül
49	MTE B.13			1332	30 Kanunisani	1917	12 Şubat
50	MTE		Tarihsiz				Tarihsiz
51	ABTKYVYD					1974	27 Şubat
52	ABTKYVYD					1992	5 Mart

3- Belgeler, Osmanlı bürokratik yazışma çeşitleri açısından muhtelif cins-tendir. Bunlar içerisinde; arz, arzıhal, berat, berat kaydı, ferman, hüccet, hüküm, i'lam, makbuz, muhasebe koçanı, senet, tapu, tapu-tahrir defteri kaydı, tezkire (askerlik, hizmet) ve vakfiye vs. evrak bulunmaktadır. Bu evrağın 9 adedini, Ali Baba Vakfı'nın mütevellilik, zaviyedârlık, muallimlik gibi vazife ve hizmete tayin edilenlere vazifelerini icra salahiyeti verildiğini gösteren beratlar oluşturmaktadır. Bundan ayrı 4 adet de berat kaydı bulunmaktadır. Belgelerin bir kısmı da Sened-i Hakanî (tapu senedi)'dir. 1272 (1855-56) tarihinde çıkarılan kanunla tüm vakıflarda olduğu gibi Ali Baba vakfında da vakıf mütevellilerinin gayrîmenkuller üzerindeki tasarruf muameleleri ellerinden alınarak Defter-i Hakanî Nezareti'ne devredilmiş, böylece bütün gayrîmenkuller için merkezden sened-i hakanî verilmeye başlanmıştır. Elimizde vakfa ait ilk tapu senedi (sened-i hakanî) 20 Rebiülevvel 1327 (11 Nisan 1909) tarihlidir (Belge.37). Bu senet, Amasya livasının Lâdik kazasında Kevekise (Gevekise) Köyü'nde⁴ beş dönümlük bir tarlanın tapusudur. Bu senetten başka, 5 adet tapu senedi daha bulunmaktadır. Vakfın muhasebe işleriyle ilgili 11 adet makbuz ve koçan da belgeler arasında yer almaktadır (Bkz. Tablo.2).

⁴ Bu köy belgelerinde Amasya'ya bağlı gösterilmektedir. Köy, 1928'de Samsun vilayetinin Havza kazasının Lâdik nahiyesine bağlıdır (Türkiye Cumhuriyeti Dâhiliye Vekâleti, Son Teşkilât-ı Mülkiyede Köylerimizin Adları, Hilal Matbaası, İstanbul 1928, s.724). Günümüzde yine Lâdik'e bağlı Budakdere köyüdür.

TABLO.2: Belgelerin Cinsi

NO	BELGE SAHİBİ	BELGE CİNSİ	NO	BELGE SAHİBİ	BELGE CİNSİ
1	MTE B.9-B.37	Vakfiye	27	MTE B.48	Makbuz
		Berat	28	MTE B.50	Makbuz
		Arzihal	29	MTE B.15	Nüfus Tezkiresi
2	MTE B.43	Vakfiye	30	MTE B.17	Nüfus Tezkiresi
3	MTE B.30	Berat	31	MTE B.2	Arz
4	ABTKYVYD	Ferman	32	MTE B.39	Arz
5	MTE	Hüküm	33	MTE B.49	Makbuz
6	MTE	Berat	34	MTE B.51	Makbuz
7	MTE B.28	Ferman	35	MTE B.52	Makbuz
8	MTE B.34	Tahrir kaydı	36	MTE B.45	Makbuz
9	MTE B.18	Berat kaydı	37	MTE B.3	Tapu senedi
10	MTE B.40	Arzihal	38	MTE B.12	Tapu senedi
11	MTE B.7	Berat teccidi	39	MTE B.1	Tapu senedi
12	MTE B.42	Arzihal	40	MTE B.23	Arz
13	MTE B.47	Berat kaydı	41	MTE B.14	Muhasebe kaydı
14	MTE B.25	Berat	42	MTE B	Tapu senedi tasdiki
15	MTE B.11	Berat			
16	ABTKYVYD	Berat	43	MTE B.16	Tapu senedi
17	MTE B.41	Berat	44	MTE B.5	Tapu senedi
18	ABTKYVYD	Ferman	45	MTE B.24	İ'lam
19	MTE B.20	Hüccet	46	MTE B.31	Makbuz
20	MTE B.19	Berat kaydı	47	MTE B.4	Tapu senedi
21	MTE B.22	Berat	48	MTE B.35	Makbuz
22	MTE	Askerlik tezkiresi	49	MTE B.13	Makbuz
23	MTE B.38	Muhasebe koçanı	50	MTE	Hususi Evrak
24	ABTKYVYD	Berat (Askerlik)	51	ABTKYVYD	Çaplı tasarruf vesikası
25	ABTKYVYD	Berat kaydı			
26	MTE B.10	Askerlik tezkiresi	52	ABTKYVYD	Hususi evrak

4- Belgelerin mühim bir kısmı, vakıflarda vuku bulan tahavvül ve tebedüllerin kaydedilmesiyle mükellef olan ve senetlerini veren Defter-i Hakanî Dairesi ile bütün vakıfların bağlı bulunduğu Evkâf-ı Hümâyûn Nezâreti'nden sadır olan belgelerden ibarettir. Ali Baba Zaviyesi Vakfı 1251-52 (1835-36) tarihlerinde nezarete ilhak olunduğundan (Savaş, 1992: 87), bu tarihten sonraki belgeler Evkâf-ı Hümâyûn Nezâreti çıkışıdır. Bu belgelerden ilki, 4 Şaban 1254 (23 Ekim 1838) tarihli bir berat sureti (Suret-i berat-ı şerif-i alişân)'dir (Belge.1).

5- Bazı belgeler padişah değişikliği sebebiyle yenilenen beratlardandır. Mesela; Belge.11, Sultan Abdulmecid I'in 19 Rebiülahir 1255 (2 Temmuz 1839), Belge.15 ise; Sultan Abdulaziz'in 17 Zilhicce 1277 (26 Haziran 1861) tahta çıkışlarından sonra "*umumen tecdid-i berevât olunmak kaide-i mer'iyye-i saltanât-ı seniyyeden olduğuna binâen*" yenilenmiş beratlardır.

6- Belgelerden 3 adedi zaviye vakfıyla direkt ilişkili olmayıp, zaviyede vazifeli kişilerin askerlik işleriyle ilgilidir. Bunlardan biri 26 Teşrinisanî 1299 (8 Aralık 1883) tarihli Tekyenişinoğlu Şeyh Hüseyin'in oğlu Feyzullah'ın askerlik tezkiresi (Belge.22/A-B), bir diğeri Yunan harbine katılan Hüseyin'e verilen 3 Zilkade 1314 (5 Nisan 1897) tarihli iftihar nişanı beratı (Belge.24), bir başkası da 13 Ağustos 1316 (26 Ağustos 1900) tarihli yine Tekkenişinoğlu Şeyh Hüseyin'in oğlu Feyzullah'a ait "*İfa-yı hidmet tezkiresi*" (Belge.26/A-B)'dir. Ancak 3 Zilkade 1314 tarihli iftihar nişanı beratıyla ilgili belge, tartışılması gereken bir vesikadır. Zira bu vesikada ismi zikredilen Hüseyin adlı şahsın, Ali Baba ailesinden olup olmadığı belli değildir. Çünkü; zikredilen tarihte (1897) Ali Baba ailesinden Hüseyin adlı bir zâta rastlanamamıştır. Dr. Saim Savaş tarafından yayınlanan ve ABTKYVYD tarafından ilaveler yapılan aile şeceresinde 1808'de doğan ve 1874 yılında vefat eden bir Şeyh Hüseyin (Şeyh Mehmed Tahir oğlu) isimli zât bulunmaktadır. Bu zat, daha önceden vefat ettiği için 1897 Yunan harbine katılması söz konusu olamaz. O halde belgede ismi zikredilen Hüseyin kimdir? Bu hususta iki ihtimal akla gelmektedir. Birincisi bu belgenin Ali Baba ailesiyle ilişkisi olmadığı ihtimalidir. İkincisi ise, belgede ismin eksik yazıldığı, Hüseyin oğlu Feyzullah olması gerektiği ihtimalidir.

7-Belgeler, torun Küçük Ali Baba'nın vakıf kurmasından sonra iki ayrı zaviye varmış gibi bir izlenim vermektedir. Zira bazı belgelerde "*Büyük Ali Baba Zaviyesi*" veya "*Rüstem Paşa hacesi Büyük Ali Baba Zaviyesi*", bazılarında "*Veled-i diğer Ali Baba Zaviyesi*" ya da "*Sivas'ta medfun Küçük Ali Baba ve Büyük Ali Baba Vakfı*" (Belge.1) kayıtları geçmektedir. Belgelerin 10 adedinde Büyük Ali Baba Zaviyesi, 23 adedinde Veled-i diğer Ali Baba Zaviyesi (Küçük Ali Baba) isimleri kullanılırken, 10 belgede ayırım yapılmaksızın Ali Baba Zaviyesi/Tekkesi adı geçmektedir. Ali Baba Zaviyesi isminin geçtiği belgelerin çoğunluğunun, Küçük Ali Baba'nın vakfı kurmasından sonraki tarihe ait olması, bazı belgelerde Büyük veya Küçük gibi ayırım yapılmadığını ve zaviyenin tek Vakfı'nın olduğunun kabul edildiğini göstermektedir.

8- Belgelerde -yukarıda belirtilen ayırma izafeten- iki farklı vakfa ayrı ayrı zaviyedâr, mütevelli ve diğer görevliler tayin edildiği görülmektedir. Bu tayin ve tevcihler iki ayrı zaviyenin varlığı sonucu değil, zaviyeye zaviye kurucusu

Büyük Ali Baba ve torun Küçük Ali Baba dönemlerinde iki ayrı vakfın yapılmasından dolayıdır. Rüstem Paşa'nın 1547'de bağışladığı vakıf ile Küçük Ali Baba'nın 1638'de yaptığı vakfın farklı tevliyet şartları taşıması sebebiyle böyle bir hal ortaya çıkmıştır. Böylece zaviyedârlar, bilhassa Fatma ve Ümmühanî hatunlar dönemlerinde (17. yüzyıl ikinci yarısı) zaviye tek olmasına karşın farklı iki vakıftan maaş almışlardır (Savaş, 1992: 69-70). Oysa torun Küçük Ali Baba'nın vakfı yeni bir zaviye için değildir. Küçük Ali Baba vakfiyesindeki "... *kâffeten ve âmmeten niyet-i sâfiye ve tûbe-i vâfiye ile hasbeten lillâhi teâlâ ve taleben li-merzâtihil a'lâ vakf-ı sahih-i müebbed ve habs-ı sarîh-i muhalled ile vakf ve habs idüb şöyle şart eyledim ki, mâdâm ki libâs-ı sıhhat ve câme-i âfiyet lâbis ve meclis-i vücûdda câlis olam evkâf-ı mezkûreden hâsıl olan menâfi ve gallâtı keyfe-mâyeşâ ve yürüd mutaarrif olam vefâtımdan sonra ceddim merhûm-ı mezbûrun medine-i merkûme dâhilinde binâ eylediği zâviyesinde sâkin olan evlâd-ı zükûrundan sinnen kebîri mütevellî olub evkâf-ı mezkûreden hâsıl olan menâfi ve gallâtı zabt ve kabz eyledikten sonra ...*" veya "... *kâffeten ve ammeten menâfi'ini hasbeten lillâhi teâlâ vakf idüb ...*" (Belge.1) ifadelerinden de anlaşılacağı üzere vakfını Büyük Ali Baba Zaviyesi'ne evladiyelik vakıf olarak yapmıştır. Bu sebeple belgelerde geçen "*Büyük Ali Baba*" ve "*Veled-i diğer Ali Baba*" zaviyeleri tek bir zaviyeyi ve vakfı kastetmektedir.

9- Ali Baba soyunun elindeki belgelerin bir kısmı içerik olarak mükerrerdir. Bu mükerreriğin sebebi, vazife almada hak sahibi farklı kişilere aynı beratın verilmesi veya vazifede hak sahibi kişilerin şer'i mahkemeye müracaat ederek, hak sahibi olduklarına dair berat kayıtlarının çıkarılmasını istemeleriyle kendilerine birer berat kaydı verilmesidir. Yayınlanan "*hisse*" içerikli beratlar bu neviden mükerrer kayıtları havidir.

10- Belgelerin 3 adedinde Sultan Süleyman I (1520-1566)'in sadrazamı Rüstem Paşa'nın adı geçmektedir (Belge.1, 6 ve 25). Ali Baba'nın tarihî şahsiyeti hakkında yeterli bilgiye sahip olunamadığından, belgelerde geçen "*Vakf-ı zâviye-i Büyük 'Ali Baba hâce-i Rüstem Paşa der Sivas'*" veya "*Rüstem Paşa hâcesi Büyük 'Ali Baba'*" gibi kayıtlardan sıhhatli bir mana çıkarmak pek mümkün olmamıştır. Rüstem Paşa'nın kendi vakfından Ali Baba Zaviyesi'ne gelir bağışlaması, Rüstem Paşa ile Ali Baba Zaviyesi arasında bir münasebet bulunduğunu ortaya koymakla birlikte, bu münasebetin hayır ve hasenat yönünden olduğu düşünülmektedir. Zira Rüstem Paşa, oldukça hayır ve hasenat sahibi bir kimse olup, memleketin pek çok yerinde bu tür zaviyelerle birlikte; cami, medrese, han, mektep, bedesten gibi dinî ve sosyal kurumlara

kendi vakıflarından gelirler bağışlamıştır⁵. Bu yüzden söz konusu münasebeti hayır işleri açısından düşünmek yerinde olacaktır.

11- Belgelerin pek çoğunda “*es-Seyyid Mahmûd Efendi el-kâdî bi-medîne-i Tokat*”, “*Mehmed Efendi el-müfti bi-Tokat*”, “*eş-Şeyh İbrâhîm*”, “*Hâfız Ahmed el-kâdî bi-medîne-i Sivas*”, “*Şa’bân Çelebi eş-şehir bi-Yağcı-zâde*”, “*el-hâc Ahmed bin el-hâc ‘Ali*”, “*Abdurrahman Çelebi bin Mahmûd*”, “*Şeyhülislâm Mekki-zâde Mevlânâ Mustafâ Âsım*”, “*Şeyhülislâm Mevlânâ es-Seyyid Muhammed Arif*”, “*evkâf müfettişi Muhammed Emîn Âsaf Beg*”, “*harameyn-i muhteremeyn evkâfı nazırı Hâfız ‘Îsâ*”, “*Rum-İli Kâdîaskeri Mevlânâ Sa’dullah*”, “*başdefterdâr Sarım İbrâhîm*” ve “*Sivas vâfisi Sa’îd Kudsi*” gibi merkez ve taşra idarî teşkilatında görevli yöneticiler ile şehrin ayan ve eşrafının isimleri geçmektedir. Bu belgeler, Osmanlı merkez teşkilatında yönetim zümresinde yer alan kişilerin ve vazifelerin aydınlatılmasının yanı sıra, bilhassa Sivas ve Tokat şehirlerinin mahallî tarih çalışmaları için büyük önem arz etmektedir.

12- Belgelerin pek çoğunda Ali Baba ailesi fertleri için Hz. Hüseyin neslinden gelenlere verilen “Seyyid” ünvanı kullanıldığı görülmektedir. Dr.Savaş (1992: 60) elindeki belgelere göre bu ünvanın 18. asır başlarından itibaren kullanıldığını belirtmektedir. Dr. Tozlu tarafından yayınlanan belgelerde bu ünvanın geçtiği en eski vesika, 8 Zilkade 1145 (22 Nisan 1733) tarihlidir. Bu vesika Sultan Mahmud I (1730-1754)’e ait bir ferman olup, “... *kıdvetü’s-sâdât ve’l-kirâm Seyyid ‘Ali zîde-şerefi* ...” kaydından da anlaşılacağı üzere Osmanlı Devleti, Ali Baba’nın soyunun Sâdât’tan olduğunu resmi yazışmalarında tanımıştır (Belge.4). Nitekim bu tarihten sonra sadır olan vesikalarda da “*es-Seyyid eş-Şeyh*” ifadesi çoğunlukla geçmektedir. Ancak Ali Baba’nın hakikatte Hz. Hüseyin soyundan gelip gelmediği, tarihî bilgilerin olmayışı sebebiyle tespit edilememiştir.

⁵ Erhan Afyoncu, “Rüstem Paşa”, DİA, İstanbul 2008, c.35, s.289.

BELGELERİN TANITIMI**1- Dr. Selahattin Tozlu Tarafından Yayınlanan Belgeler****Belge No 1** : M. TAHİR EZGİ BELGE.9 VE BELGE.37**Cinsi** : Arzuhal-Berat-Vakfiye**Tarihi** : 1 Muharrem 1048 (15 Mayıs 1638)
16 Cemaziyelevvel 1136 (11 Şubat 1724)
4 Şaban 1254 (23 Ekim 1838)

Özeti : M. T. Ezgi'den alınan 37 nolu belge, zaviye şeyhi Ali'nin arzuhalî üzerine defter-i hakanîdeki Ali Baba vakfıyla ilgili vakfiye ile yeni ve eski kayıtların çıkarılarak tarafına verilmesi isteğiyle Evkaf-ı Hümayun Nezareti'nin 4 Şaban 1254 (23 Ekim 1838) tarihinde kaleme aldığı kayıtlardan oluşmuştur. Nezaret belgeyi arzuhal hariç üç farklı kayıttan müteşekkil hazırlamıştır. Şeyh Ali'nin tarihsiz arzuhalinin üzerine elimizdeki belgeler içerisinde 16. yüzyıla ait ve en eski kayıt olduğunu düşündüğümüz zaviye meşihatının kime ait olduğunu gösteren “*zaviye-i mefharû's-süleha ve's-sâlikin Derviş Ali Baba haliya meşihat-ı zaviye der-tasarruf-ı Ahi Mehmed veled-i Ali Baba bâ-berat-ı hümayun*” kaydı düşünülmüştür. 16 Cemaziyelevvel 1136 (11 Şubat 1724) tarihli (“*mucebince defterhane-i amireye hıfz olunub suret virilmek buyuruldu, Hafız Mehmed el-kadı bi-medine-i Sivas ...*”) bir derkenar olan aslı tarihsiz bu kayıttan zikredilen Ahi Mehmed, Büyük Ali Baba'nın 1562'de doğan oğlu olup, padişah beratıyla meşihat makamına tayin edildiği anlaşılmaktadır. Bu kayıttan sonra en eski kayıt 1638 tarihli Ali Baba ibn Mehmed Beğ (Küçük Ali Baba) Vakfiyesi kaleme alınmıştır. Dr. Savaş'ın yayınladığı Küçük Ali Baba vakfiyesi ile M. T. Ezgi'de bulunan vakfiye arasında tarihte ve şuhudu'l-hal kısmında bazı farklılıklar vardır. Dr. Savaş'ın yayınladığı vakfiyede, 1048 yılının Recep ayı, M. T. Ezgi Belge.37'de 1048 yılının Ramazan ayı tarih olarak düşünülmüştür. Nezaretin kaydı belgenin başlangıcı olup, “*der nezaret-i evkaf-ı hümayun*” kaydından sonraki yazılar mürekkep birbirine karıştığından okunamamaktadır. Burada seçilebilen “*evkaf ... Ali Baba der Sivas*” yazısıdır. Bu kaydın altında “*an vakf*” başlığı altında “*es-Seyyid Ali Halife ibn İbrahim an evlad-ı vakf-ı zaviyedâr ve mütevellî*”, “*es-Seyyid eş-Şeyh Hasan ve es-Seyyid eş-Şeyh Hüseyin halife veledân-ı kebir Mehmed Halife ...*” gibi çeşitli tarihlerde mütevellilik ve zaviyedârlık yapan kişilerin isimleri zikredilmiştir. Bu kaydın altında da “*Nezaret-i evkaf-ı Hümayun-ı mülukaneye mülhak Sivas'da vaki' Veled-i diğer Ali Baba Zaviyesi Vakfı'nın*” kaydı başlangıcıyla mütevellisi ve zaviyedârı es-Seyyid es-Şeyh Mehmed Tahir'in vefatı üzerine vazifenin oğulları “*es-Seyyid eş-Şeyh Hasan ve Hüseyin halifelere evlâdiyet ve meş-*

rûtiyet üzere iştiraken tevcih” edildiği, ancak es-Seyyid es-Şeyh Ali Halife ibn İbrahim’in “*evlâd-ı vâkıftan olmak zi’amiyla Sivas naibi esbak Sabit-zade Ahmed zide-ilmihudan hilaf inha ahz eylediği i’lam ile bir takrib üzerine tevcih*” ettirdiğine dair kayıt düşülmüştür.

Belge No 2 : M. TAHİR EZGİ BELGE.43
Cinsi : Küçük Ali Baba Vakfiyesinin bir parçası
Tarihi : Receb 1048 (Kasım/Aralık 1638)
Özeti : Yukarıdaki vakfiyenin devamıdır.

Belge No 3 : M. TAHİR EZGİ BELGE.30
Cinsi : Berat
Tarihi : 10 Receb 1140 (21 Şubat 1728)
Özeti : Veled-i Diğer Ali Baba Zaviyesi Vakfı’nın muallimhanesinde muallim olan Ömer vazifeyi terk ettiği için, yerine Veli’nin atanmasına dair berat.

Belge No 4 : ALİ BABA TÜRBESİ’Nİ KORUMA YAPTIRMA VE YAŞATMA DERNEĞİ
Cinsi : Ferman
Tarihi : 8 Zilkade 1145 (22 Nisan 1733)
Özeti : Ali Baba Vakfı’na ait bazı tuzlalara yerel yöneticiler tarafından müdahale edildiği, bu müdahalelerin önlenmesi ve tuzla gelirlerinin evlad-ı vâkıftan mütevellî Seyyid Ali’ye verilmesi hakkında.

Belge No 5 : M. TAHİR EZGİ
Cinsi : Hüküm
Tarihi : Evasıt-ı Şaban 1177 (Şubat 1764)
Özeti : Büyük Ali Baba Zaviyesi’nde yemek yiyen levent taifesi dolayısıyla fakir ve dervişlerin yemek yiyemediği, vakfiyeye göre leventlerin bu hakkının olmadığına dairdir.

Belge No 6 : M. TAHİR EZGİ
Cinsi : Berat
Tarihi : 9 Şaban 1210 (18 Şubat 1796)
Özeti : Yaşlı olan Büyük Ali Baba Zaviyesi Vakfı’nın mütevellisi

Seyyid Feyzullah mütevelliliği bıraktığından, yerine vakfı kuranların evladından Seyyid İsmail ile Seyyid Ali'nin atanması hakkında.

Belge No 7 : M. TAHİR EZGİ BELGE.28

Cinsi : Ferman

Tarihi : 28 Zilkade 1238 (6 Ağustos 1823)

Özeti : Atik Valide Sultan Vakıflarından Ali Baba Zaviyesi'ne vakfedilmiş bazı gelirlerin yerel yöneticiler tarafından alındığı, vakfın zaviyedâr Seyyid Şeyh İsmail'in arzı üzerine bunun engellenmesi için verilen emir

Belge No 8 : M. TAHİR EZGİ BELGE.34

Cinsi : Tahrir kaydı

Tarihi : Zilkade 1238 (Ağustos 1823)

Özeti : Sivas Sancağının Budaközü Nahiyesi'ne bağlı Dikilitaş Köyü ile bu köye tâbi Öküz Bayırı adlı zeminin ziraat edenlerinin kaydıdır.

Belge No 9 : M. TAHİR EZGİ BELGE.18

Cinsi : Berat kaydı

Tarihi : Zilkade 1240 (Temmuz 1825)

Özeti : Veled-i diğer Ali Baba Zaviyesi Vakfı'nın zaviyedâr ve mütevellisi Seyyid İsmail vefat ettiğiinden yerine oğlu Şeyh Mehmed Tahir'in atanması hakkında.

Belge No 10 : M. TAHİR EZGİ BELGE.40

Cinsi : Arzihal

Tarihi : Gurre-i Zilhicce 1254 (15 Şubat 1839)

Özeti : Evkaf Nezaretine bağlı Veled-i diğer Ali Baba Zaviyesi'nin tevliyet ve zaviyedârlığını yapan Şeyh Mehmed Tahir vefat etmiş, bu vazifeler oğulları Hasan ve Hüseyin'e ait iken, Ali adlı kişi "*vakıf kurucularının evlâdındanım*" diyerek bu vazifeye berat almış ise de, hakkı olan Hasan ve Hüseyin'in davalarının görülmesi isteği hakkında.

Belge No 11 : M. TAHİR EZGİ BELGE.7

Cinsi : Berat Tecdidi

Tarihi : 24 Zilkade 1255 (29 Ocak 1840)

Özeti : Padişahın tahta çıkışı dolayısıyla, Veled-i diğer Ali Dede Zaviyesi vakfından günlük üç akçe imamlık ve günlük üç akçe muallimlik ile vazife gören es-Seyyid Hüseyin'in bu işe devamı için beratının yenilenmesi hakkında.

Belge No 12 : M. TAHİR EZGİ BELGE.42**Cinsi** : Arzihal**Tarihi** : 25 Zilhicce 1256 (17 Şubat 1841)**Özeti** : Ali Baba Zaviyesi'nin tevliyet ve zaviyedârlığını yapan Şeyh Mehmed Tahir vefat etmiş, bu vazifeler oğulları Hasan ve Hüseyin'e ait iken, Ali adlı kişi üzerine berat almış ise de, hakkı olan Hasan ve Hüseyin'in davalarının görülmesi isteği hakkında.**Belge No 13 : M. TAHİR EZGİ BELGE.47****Cinsi** : Berat Kaydı**Tarihi** : 13 Cemaziyevevvel 1257 (3 Temmuz 1841)**Özeti** : Veled-i diğer Ali Dede Zaviyesi'nin tevliyet ve zaviyedârlığını yapan Şeyh Mehmed Tahir vefat etmiş, bu vazifeler oğulları Hasan ve Hüseyin'e ait iken, es-Seyyid eş-Şeyh Ali bin İbrahim adlı kişi "*vakıf kurucularının evlâdındanım*" diyerek bu vazifeye berat almış ise de, hakkı olan Hasan ve Hüseyin'e verilmesi hakkında.**Belge No 14 : M. TAHİR EZGİ BELGE.25****Cinsi** : Berat**Tarihi** : 14 Cemaziyelahir 1273 (10 Ocak 1857)**Özeti** : Ali Baba Zaviyesi İmamlığına Seyyid Hüseyin oğlu Mehmed Tahir'in atanması hakkında.**Belge No 15 : M. TAHİR EZGİ BELGE.11****Cinsi** : Berat**Tarihi** : 3 Cemaziyevevvel 1279 (27 Ekim 1862)**Özeti** : Padişahın tahta çıkması dolayısıyla, Veled-i diğer Ali Dede Zaviyesi Vakfı'nın imamı es-Seyyid Hüseyin'in beratının yenilenmesi hakkında.**Belge No 16 : ALİ BABA TÜRBESİNİ KORUMA YAPTIRMA VE YAŞATMA DERNEĞİ****Cinsi** : Berat**Tarihi** : 3 Cemaziyevevvel 1279 (27 Ekim 1862)**Özeti** : Padişahın tahta çıkması dolayısıyla, Veled-i diğer Ali Dede Zaviyesi Vakfı'nın yarı hisse zaviyedârı olan Seyyid Şeyh Hüseyin'in beratının yenilenmesi hakkında.

Belge No 17 : M. TAHİR EZGİ BELGE.41

Cinsi : Berat

Tarihi : 13 Cemaziyelevvel 1279 (6 Kasım 1862)

Özeti : Padişahın tahta çıkması dolayısıyla, Veled-i diğer Ali Dede Zaviyesi zaviyedârına Yeni-İl hasları gelirinden alınan ücret ve buğdayın beratının yenilenmesi hakkında.

Belge No 18 : ALİ BABA TÜRBESİNİ KORUMA YAPTIRMA VE YAŞATMA DERNEĞİ

Cinsi : Ferman

Tarihi : 22 Muharrem 1282 (17 Haziran 1865)

Özeti : Atik Valide Sultan Vakıflarından Ali Baba Zaviyesi'ne vakfedilmiş bazı gelirlerin yerel yöneticiler tarafından alınarak başkalarına verildiği, bunların engellenerek gelirlerin vakfın zaviyedârı Seyyid Feyzullah'a verilmesi için emir

Belge No 19 : M. TAHİR EZGİ BELGE.20

Cinsi : Hüccet

Tarihi : 14 ? Şevval 1283 (19 Şubat 1867)

Özeti : Ali Baba Mahallesinden Şeyh Hüseyin Efendi'nin oğlu Mehmed Tahir Efendi, kendisine ait mülklerin senedi olmadığından mahkemedен senet talep etmesi üzerine düzenlenen senettir

Belge No 20 : M. TAHİR EZGİ BELGE.19

Cinsi : Berat kaydı

Tarihi : 2 Cemaziyelevvel 1293 (26 Mayıs 1876)

Özeti : Vefat eden büyüklerinden sonra Ali Baba Zaviyesi'ne İsmail ve Feyzullah ve Mehmed Tahir ve Abdurrezzak ve Ahi Mehmed'in zaviyedârlık vazifesini bildirir beratın çıkarılmış kaydı

Belge No 21 : M. TAHİR EZGİ BELGE.22

Cinsi : Berat

Tarihi : 2 Cemaziyelevvel 1293 (26 Mayıs 1876)

Özeti : Vefat eden büyüklerinden sonra Ali Baba Zaviyesi'ne İsmail ve Feyzullah ve Mehmed Tahir ve Abdurrezzak ve Ahi Mehmed'in zaviyedârlık vazifesini bildirir berat

Belge No 22/A-B: M. TAHİR EZGİ

Cinsi : Askerlik Tezkiresi

Tarihi : 26 Teşrinisani 1299 (8 Aralık 1883)

Özeti : Zaviye-i Ali Baba mahallesinden Şeyh Hüseyin'in oğlu Tek-yenişin oğlu Feyzullah'ın askerlik tezkiresi

Belge No 23 : M. TAHİR EZGİ BELGE.38

Cinsi : Muhasebe Koçanı

Tarihi : Mart 1308 (Mart 1892)

Özeti : Veled-i diğer Ali Baba Vakfı'nın görülen muhasebesi

**Belge No 24 : ALİ BABA TÜRBESİ'Nİ KORUMA YAPTIRMA VE YAŞATMA
DERNEĞİ**

Cinsi : Berat

Tarihi : 3 Zilkade 1314 (5 Nisan 1897)

Özeti : Yunan harbinde başarılı olan Osmanlı erlerinden Hüseyin'e verilen ifthihar nişanı beratı

**Belge No 25 : ALİ BABA TÜRBESİ'Nİ KORUMA YAPTIRMA VE YAŞATMA
DERNEĞİ**

Cinsi : Berat kaydı

Tarihi : 25 Safer 1317 (5 Temmuz 1899)

Özeti : Rüstem Paşa Hocası Büyük Ali Baba Zaviyesi Vakfı'nın vazifeliilerinden vefat eden Şeyh Mustafa Efendi ile Emine ve Sâniye hanımların hisselerine evlatlarının bakmasını bildirir beratın mahkemece çıkarılan kaydı

Belge No 26/A-B: M. TAHİR EZGİ BELGE.10

Cinsi : Askerlik Tezkiresi

Tarihi : 13 Ağustos 1316 (26 Ağustos 1900)

Özeti : Feyzullah'ın askerliğini yaptığına dair

Belge No 27 : M. TAHİR EZGİ BELGE.48

Cinsi : Makbuz

Tarihi : 2 Kanunievvel 1319-3 Kanunievvel 1322 (15 Aralık 1903-16 Aralık 1906)

Özeti : Ali Baba Vakfı'na bağlı köylerden alınan gelirin makbuzu

Belge No 28 : M. TAHİR EZGİ BELGE.50

Cinsi : Makbuz

Tarihi : 2 Kanunievvel 1319-3 Kanunievvel 1322 (15 Aralık 1903-16 Aralık 1906)

Özeti : Ali Baba Vakfı'na bağlı tuzla gelirinin mektep tamirine karşılık alınan miktarı hakkında.

Belge No 29 : M. TAHİR EZGİ BELGE.15

Cinsi : Nüfus Tezkiresi

Tarihi : 24 Nisan 1320 (7 Mayıs 1904)

Özeti : Rafia Hatun'dan olma Şeyh Hüseyin'in oğlu Tekyenişin-oğlu Mehmed Tahir Efendi'nin nüfus kâğıdı

Belge No 30 : M. TAHİR EZGİ BELGE.17

Cinsi : Nüfus Tezkiresi

Tarihi : 16 Nisan 1321 (29 Nisan 1905)

Özeti : Ali Baba Tekkenişin-zâde Feyzullah Efendi'nin hanımı Fatma'nın nüfus kâğıdı

Belge No 31 : M. TAHİR EZGİ BELGE.2

Cinsi : Arz

Tarihi : 29 Şevval 1323 (27 Aralık 1905)

Özeti : Veled-i diğer Ali Baba Zaviyesi Vakfı'nın zaviyedârlık ve mütevellilik işlerine bakan Şeyh Hüseyin'in oğulları Tekyenişin-zâdeler Şeyh İsmail ve Feyzullah ve Mehmed Tahir ve Abdurrezzak ve Ahi Mehmed adlı kardeşlerden Şeyh İsmail ve Ahi Mehmed çocuksuz vefat ettiklerinden, hisselerinin işlerinin diğer kardeşlerine verilmesi hususunda mahkeme arzı

Belge No 32 : M. TAHİR EZGİ BELGE.39

Cinsi : Arz

Tarihi : 11 Şevval 1324 (28 Kasım 1906)

Özeti : Veled-i diğer Ali Baba Zaviyesi Vakfı'nın zaviyedârlık ve mütevellilik işlerine bakan Şeyh Hüseyin'in oğulları Tekyenişin-zâdeler Şeyh İsmail ve Feyzullah ve Mehmed Tahir ve Abdurrezzak ve Ahi Mehmed adlı kardeşlerden Şeyh İsmail ve Ahi Mehmed çocuksuz vefat ettiklerinden, hisselerinin işlerinin diğer kardeşlerine verilmesi hususunda mahkeme arzı

Belge No 33 : M. TAHİR EZGİ BELGE.49

Cinsi : Makbuz

Tarihi : 3 Kanunievvel 1322 (16 Aralık 1906)

Özeti : Ali Baba Vakfı'na bağlı tuzla gelirlerinin tamirat karşılığı alındığı hakkında.

Belge No 34 : M. TAHİR EZGİ BELGE.51

Cinsi : Makbuz

Tarihi : 3 Kanunievvel 1322 (16 Aralık 1906)

Özeti : Ali Baba Vakfı'na bağlı tuzla gelirlerinin tamirat karşılığı alındığı hakkında.

Belge No 35 : M. TAHİR EZGİ BELGE.52

Cinsi : Makbuz

Tarihi : 3 Kanunievvel 1322 (16 Aralık 1906)

Özeti : Ali Baba Vakfı'na bağlı köylerin gelirlerinin alındığı hakkında.

Belge No 36 : M. TAHİR EZGİ BELGE.45

Cinsi : Makbuz

Tarihi : Kanunievvel 322 (Aralık 1906)

Özeti : Ali Baba Vakfı'na bağlı tuzla gelirlerinin tamirat karşılığı alındığı hakkında.

Belge No 37 : M. TAHİR EZGİ BELGE.3

Cinsi : Tapu Senedi

Tarihi : 20 Rebiülevvel 1327 (11 Nisan 1909)

Özeti : Sivas'ta Şeyh Hüseyin Efendi'nin oğlu ve Ali Baba tekkesi şeyhi Mehmed Tahir Efendi'nin Lâdik kazasına bağlı Kevekise köyünde aldığı tarlanın tapusu

Belge No 38 : M. TAHİR EZGİ BELGE.12

Cinsi : Tapu Senedi

Tarihi : 20 Rebiülevvel 1327 (11 Nisan 1909)

Özeti : Sivas'ta Şeyh Hüseyin Efendi'nin oğlu ve Ali Baba tekkesi şeyhi Mehmed Tahir Efendi'nin Lâdik kazasına bağlı Kevekise köyünde aldığı tarlanın tapusu

Belge No 39 : M. TAHİR EZGİ BELGE.1

Cinsi : Tapu Senedi

Tarihi : 20 Rebiülevvel 1327 (11 Nisan 1909)

Özeti : Sivas'ta Şeyh Hüseyin Efendi'nin oğlu ve Ali Baba tekkesi şeyhi Mehmed Tahir Efendi'nin Lâdik kazasına bağlı Kevekise köyünde aldığı tarlanın tapusu

Belge No 40 : M. TAHİR EZGİ BELGE.23

Cinsi : Arz

Tarihi : 14 Cemaziyelevvel 1327 (3 Haziran 1909)

Özeti : Veled-i diğer Ali Baba Zaviyesi Vakfı'nın zaviyedârlık ve mütevellilik işlerine bakan Şeyh Hüseyin'in oğulları Tekyenişin-zâdeler Şeyh İsmail ve Feyzullah ve Mehmed Tahir ve Abdurrezzak ve Ahi Mehmed adlı kardeşlerden Şeyh İsmail ve Ahi Mehmed çocuksuz vefat ettiklerinden, hisselerinin işlerinin diğer kardeşlerine verilmesi hususunda mahkeme arzı

Belge No 41 : M. TAHİR EZGİ BELGE.14

Cinsi : Muhasebe Kaydı

Tarihi : 19 Teşrinievvel 1325 (1 Kasım 1909)

Özeti : Ali Baba Vakfı'nın gelir ve gider muhasebesi

Belge No 42 : M. TAHİR EZGİ BELGE.16

Cinsi : Tapu senedi tasdiki

Tarihi : 10 Nisan 1326 (23 Nisan 1910)

Özeti : Belge.43'ün ilavesi

Belge No 43 : M. TAHİR EZGİ BELGE.16

Cinsi : Tapu Senedi

Tarihi : 10 Nisan 1326-13 Rebiülahir 1328 (23-24 Nisan 1910)

Özeti : Şeyh Hüseyin Efendi'nin oğlu ve Sivas'ta Ali Baba tekkesi şeyhi Mehmed Tahir Efendi'nin Lâdik kazasına bağlı Kevekise köyünde aldığı tarlanın tapusu

Belge No 44 : M. TAHİR EZGİ BELGE.5

Cinsi : Tapu Senedi

Tarihi : 20 Rebiülahir 1329 (20 Nisan 1911)

Özeti : Şeyh Hüseyin Efendi'nin oğlu ve Sivas'ta Ali Baba tekkesi şeyhi Mehmed Tahir Efendi'nin Lâdik kazasına bağlı Kevekise köyünde aldığı tarlanın tapusu

Belge No 45 : M. TAHİR EZGİ BELGE.24

Cinsi : İ'lam (berat verilmesine esas olmak üzere)

Tarihi : 21 Zilhicce 1329 (13 Aralık 1911)

Özeti : Şeyh Hüseyin Efendi'nin oğulları İsmail ve Feyzullah ve Mehmed Tahir ve Abdurrezzak ve Ahi Mehmed Efendilerden İsmail ve Ahi Mehmed Efendiler çocuksuz vefat ettiklerinden yerleri boş kalmış, merhumların tasarruf hakkı kardeşleri Feyzullah ve Muhammed Tahir ve Abdurrezzak Efendilere verilmiş iken, Abdurrezzak Efendi de ölmüş ve Hasan ve Hüseyin adlı iki oğlu kalmıştır. Şeyh Hasan iktidarlı olup, Hüseyin'in büluğa ermesine kadar onun hisselerini de idare edecektir, ilgili hususlarda berat verilmesi hakkında.

Belge No 46 : M. TAHİR EZGİ BELGE.31

Cinsi : Makbuz

Tarihi : 9 Şubat 1328 (22 Şubat 1913)

Özeti : Ali Baba Vakfı'nın vergilerinin ödendiğini gösterir makbuz

Belge No 47 : M. TAHİR EZGİ BELGE.4

Cinsi : Tapu Senedi

Tarihi : 12 Cemaziyelevvel 1333 (28 Mart 1915)

Özeti : Şeyh Hüseyin Efendi'nin oğlu ve Sivas'ta Ali Baba tekkesi şeyhi Mehmed Tahir Efendi'nin Lâdik kazasına bağlı Kevekise köyünde aldığı tarlanın tapusu

Belge No 48 : M. TAHİR EZGİ BELGE.35

Cinsi : Makbuz

Tarihi : 28 Ağustos 1331 (10 Eylül 1915)

Özeti : Düyun-i Umumiyye İdaresine verilen vergiyi gösterir makbuz

Belge No 49 : M. TAHİR EZGİ BELGE.13

Cinsi : Makbuz

Tarihi : 30 Kanunisani 1332 (12 Şubat 1917)

Özeti : Düyun-i Umumiyye İdaresine verilen vergiyi gösterir

Belge No 50 : M. TAHİR EZGİ BELGE. Şeyh Hüseyin Tekkeşinoğlu imzalı

Cinsi : Hususi Evrak

Tarihi : Yok

Özeti : Ali Baba'nın kim olduğunu anlatan rivayetlerden biri

Belge No 51 : ALİ BABA TÜRBESİ'Nİ KORUMA YAPTIRMA VE YAŞATMA DERNEĞİ

Cinsi : Çaplı Tasarruf Vesikası

Tarihi : 27 Şubat 1974

Özeti : Sivas merkez Ali Baba mahallesinde avlulu iki ahşap evin Ali Baba ailesinden Şeyh Hüseyin'in oğulları Abdurrezzak, İsmail Hakkı ile kızı Fatma, Feyzullah'ın kızları Hayriye ile Emine ve Hasan'ın oğlu Ali Şen üzerine mülkiyet sınırlarını gösteren vesika.

Belge No 52 : ALİ BABA TÜRBESİNİ KORUMA YAPTIRMA VE YAŞATMA DERNEĞİ

Cinsi : TBMM Başkanlığı yazısı

Tarihi : 5 Mart 1992

Özeti : TBMM Başkanlığı'nın 38 sayılı ve 5 Mart 1992 tarihli yazısına göre de Ali Baba Tekkesi'nin (Evi) Vakıflar İdaresi'nce 1937'de Mehmet Susamış'a satıldığı ve 1990 tarihi itibarıyla de tekkenin (evin) sahiplerinden birinin Yılmaz Susamış olduğu, evin müze olabilecek nitelikte olmadığı, kütüphane olarak değerlendirilebileceği hakkında yazı.

2- İstanbul Başbakanlık Osmanlı Arşivi Belgeleri

Fon Kodu : HSDSABZ (Satın Alınan Evrak, Sivaslı Ali Baba Zaviyesi Evrağı)

Tarih : 22 Safer 1115 (7 Temmuz 1703)

Dosya/Gömlek No : 2/13

Özet : Sivas'ta Büyük Ali Baba ve Küçük Ali Baba Zaviyesi mütevellisi Fatma Hatun'un beratının yenilenmesi hakkında.

Fon Kodu : HSDSABZ
Tarih : 29 Şaban 1115 (7 Ocak 1704)
Dosya/ Gömlek No : 1/10

Özet : Ali Baba Zaviyesi Evkafı mütevellisi Fatma Hatun'un arzuhali üzerine Karahisar-ı Demirli kazasından Duran adlı şahsın zimmetindeki borcun vakıf için aliverilmesine dair, Karahisar-ı Demirli, Sivas kadısı ve Sivas mütesellimine hitaben hüküm yazıldığı hakkında.

Fon Kodu : HSDSABZ
Tarih : 22 Muharrem 1116 (27 Mayıs 1704)
Dosya/Gömlek No : 1/13

Özet : Rüstem Paşa'nın bina eylediği Ali Baba Zaviyesi'nin zaviyedâr ve mütevelliyesi Fatma Hatun'un vakfa ait tuzlaya (memleha) müdahale eden Osman'ın Defterhane'den çıkarılan kayıtlara göre men edilmesi, Çorum ve Sivas'taki tuzla kayıtlarının tahrir edildiği üzere vakıf tarafından zabtına dair Sivas beylerbeyisine, kadısına ve Demirhisar kadısına hitaben hüküm ve eski fermanın cülus münasebetiyle yenilendiği hakkında.

Fon Kodu : HSDSABZ
Tarih : 20 Şevval 1116 (15 Şubat 1705)
Dosya/Gömlek No : 1/14

Özet : Ali Baba Zaviyesi Vakfı'nın mütevelliyesi hatunun arzuhali üzerine vakfa ait Devrekan köyünde Merkeb Meydanı denilen araziye müdahale eden Zaim Ahmed'in men edilmesine dair Sivas beylerbeyi ve kadısına hüküm yazıldığı hakkında.

Fon Kodu : HSDSABZ
Tarih : 28 Zilhicce 1117 (12 Nisan 1706)
Dosya/Gömlek No : 1/16

Özet : Ali Baba Zaviyesi Vakfı olan çiftlik ve tarlaların, Defter-i Hakani'de valilere maktu vermek üzere yazılı ise ziraat edenlerden vakıf için öşrünün alınması hususunda Sivas mutasarrıfı ve Sivas kadısına hüküm yazıldığı hakkında.

Fon Kodu : HSDSABZ

Tarih : 20 Şevval 1118 (25 Ocak 1707)

Dosya/Gömlek No : 1/17

Özet : Ali Baba Zaviyesi Vakfı'na ait Ortapare kazasına tabi Çavuşcu köyü kurbundaki vakıf mahsulünün tahsiline mani olanların def'i ve mahsulün alınması için gönderilen adama mahsulü kabzettirmeleri babında Sivas valisi ve Ortapare kadısına hüküm yazıldığı hakkında.

Fon Kodu : HSDSABZ

Tarih : 24 Şevval 1118 (29 Ocak 1707)

Dosya/Gömlek No : 1/18

Özet : Ali Baba Zaviyesi vakıfları ve vakıf mahsullerine yapılan tecavüzün önlenmesi ve alınan vakıf mallarının geri ödetilmesi için Sivas valisi ve kadısına hüküm yazıldığı.

Fon Kodu : HSDSABZ

Tarih : 10 Rabiülevvel 1119 (11 Haziran 1707)

Dosya/Gömlek No : 1/19

Özet : Ali Baba Zaviyesi'nin evkaf tarafından zabt ve tasarruf olunagelen Tokat kazası Tozanlı nahiyesi Divriğin köyündeki hudutları belli araziye müdahale eden İsa Bey ve Bayram Zaviyesi mütevellilerine mani olunmasını talep eden Sivas valisi vezir Abdi Paşa'nın arzı üzerine emir isdar olduğuna dair Sivas eyaletine mutasarrıf vezire ve Sivas kadılarına hitaben hüküm yazıldığı hakkında.

Fon Kodu : HSDSABZ

Tarih : 3 Muharrem 1122 (4 Mart 1710)

Dosya/Gömlek No : 1/20

Özet : Ali Baba Zaviyesi'nin maliye beratıyla zaviyedâr ve mütevelliyesi olan Fatma Hatun'un Divan-ı Hümayun'a arzuhali üzerine evkafın 200 yıldan beri tasarruf ettiği tuzlaya gelip gidenlere mani olan Çavuşcu köyü ahalisinin men edilmesi hakkında.

Fon Kodu : HSDSABZ
Tarih : 18 Şevval 1124 (18 Kasım 1712)
Dosya/Gömlek No : 1/21
Özet : Ali Baba Zaviyesi Evkafı Mütevellisi Fatma Hatun'un, vakfın Tokat'ın Armus köyündeki iki değirmenini zapteden Kurdođlu Mehmed'e mani olunması hakkındaki arzuhali üzerine Defter-i Hakani kayıtlarına göre değirmenlerin Ali Baba Vakfı'nca tasarruf edilmesi hakkında Sivas beylerbeyisi ve Tokad naibine hitaben hüküm yazıldığı hakkında.

Fon Kodu : HSDSABZ
Tarih : 2 Rebiülahir 1125 (28 Nisan 1713)
Dosya/Gömlek No : 2/15
Özet : Sivas'ta Büyük Ali Baba Zaviyesi vakfı nazır, hafız ve kâtipliğinin Şeyh Ebubekir'in vefatı sebebiyle Şeyh Şemsi Ahmed halifeye tevcihi için tezkire yazıldığı hakkında.

Fon Kodu : HSDSABZ
Tarih : 8 Ramazan 1125 (28 Eylül 1713)
Dosya/Gömlek No : 1/22
Özet : Ali Baba Zaviyesi için vakfedilen Tokad kazası Tozanlı nahiyesi köylerindeki malikânelere müdahale ederek vakfa zarar veren Sivas sakinlerinden Mehmed, Koca ve Süleyman adlı kişilerin men olunması için verilen hükmün cülus münasebetiyle yenilendiği.

Fon Kodu : HSDSABZ
Tarih : 10 Zilhicce 1125 (28 Aralık 1713)
Dosya/Gömlek No : 1/23
Özet : Ali Baba Zaviyesi'nin mütevellisi olan Fatma Hatun'un arzuhali üzerine Sivas'ta bulunan Akbaş Zaviyesi'nin mütevellisi Ahmed'in kendi vakıfları arazisine yaptığı müdahalenin men edilmesi talebinin Defter-i Hakani kayıtlarına müracaatla yerine getirilmesi için Sivas vali ve kadısına hitaben ferman yazıldığı hakkında.

Fon Kodu : HSDSABZ

Tarih : 12 Safer 1126 (27 Şubat 1714)

Dosya/Gömlek No : 1/25

Özet : Ali Baba Zaviyesi Evkafı mütevellisi Fatma Hatun'un arzuhalı üzerine vakıf üzerine Defter-i Hakani'de kayıtlı yedi adet araziden bedel-i behre olarak tayin edilen miktardan fazla talep eden vali ve mültezimlere mani olunmasına dair, Sivas valisi ve mültezimine hüküm yazıldığı hakkında.

Fon Kodu : HSDSABZ

Tarih : 10 Rebiülahir 1126 (25 Nisan 1714)

Dosya/Gömlek No : 1/26

Özet : Sivas'taki Ali Baba Zaviyesi vakıf mezralarından Poyraz tarlası denilen yerin mutasarrıfı Mehmed'in vakıf şartlarına aykırı olan müdahalesinin men edilmesi için vakıf zaviyedârı ve mütevellisi Fatma Hatun'un arzı üzerine Sivas valisi ve kadısına ferman yazıldığı hakkında.

Fon Kodu : HSDSABZ

Tarih : 10 Rebiülahir 1126 (25 Nisan 1714)

Dosya/Gömlek No : 1/27

Özet : Ali Baba Zaviyesi Vakfı'na, vakfiyenin şartlarına aykırı olarak kitabet ve nezaret cihetlerine berat ile tayin edilen Şems Ahmed'in ref' edilerek yerine vakfın evladından İsmail'in tayin edildiğine dair, Sivas vali ve kadısına ferman yazıldığı hakkında.

Fon Kodu : HSDSABZ

Tarih : 25 Şevval 1127 (24 Ekim 1715)

Dosya/Gömlek No : 2/16

Özet : Büyük Ali Baba ve Küçük Ali Baba Zaviyesi Vakfı zaviyedâr ve mütevelliliğinin, Fatma Hatun'un vefatı üzerine oğulları ve kızkardeşi oğluna iştirâken tevcihi hakkında.

Fon Kodu : HSDSABZ

Tarih : 10 Muharrem 1137 (29 Eylül 1724)

Dosya/Gömlek No : 1/30

Özet : Sivas'ta Ali Baba Vakfı'na ait Hergün karyesinde sınırları belli araziye karye zaimi İsmail'in müdahalesinin men edilmesi hakkında.

Fon Kodu : CEVDET EVKAF
Tarih : 29 Şaban 1137 (13 Mayıs 1725)
Dosya/Gömlek No : 640/32251
Özet : Sivas'ta Rüstem Paşa hacesi Büyük Ali Baba ve Veled-i diğer Ali Baba Zaviyeleri zaviyedârlığı ve tevliyetinin tevcihi hakkında

Fon Kodu : HSDSABZ
Tarih : 6 Cemaziyelevvel 1144 (6 Kasım 1731)
Dosya/Gömlek No : 2/19
Özet : Sivas'ta bulunan Küçük Ali Baba Vakfı zaviyedârlığı ve mütevellilik görevine Ali'nin tayin edildiği hakkında.

Fon Kodu : HSDSABZ
Tarih : 10 Cemaziyelahir 1145 (28 Kasım 1732)
Dosya/Gömlek No : 1/31
Özet : Sivas'ta Büyük Ali Baba ve Küçük Baba Zaviyesi mütevellisi Seyyid Ali'nin, evladiyet iddiasıyla vakfın borcunun yarısını ödemeyi kabul ederek nisf hisse tevliyetine sahip olan Emine ve Ayşe hatunların sonradan bu borcu ödemededen kaçındıkları ve vakfın kurra ve mezralarına taaruz ettiklerinden şikâyetle davanın Reisülküttabın i'lamıyla mahallinde görülüp Dersaadet'e bildirilmesi hakkında.

Fon Kodu : HSDSABZ
Tarih : 27 Şevval 1152 (27 Ocak 1740)
Dosya/Gömlek No : 2/20
Özet : Ali Baba Zaviyesi zaviyedârlarının, Üsküdar'daki Atik Valide Sultan Evkafına bağlı mezraa-i Hassa mahsulünden maaş alarak, ayende ve revendeye yemek yedirmek şartıyla tasarruf edebilecekleri hakkında.

Fon Kodu : HSDSABZ
Tarih : 5 Cemaziyelevvel 1153 (29 Temmuz 1740)
Dosya/Gömlek No : 2/21
Özet : Sivas'ta Küçük Ali Baba Zaviyesi mütevellisi Ali'nin beratını vererek üzerindeki zaviyedârlık ve tevliyetin nisfını kardeşi Feyzullah'a verdiğiinden Sivas kadısının arzı üzerine Feyzullah'a berat verilmesi hakkında.

Fon Kodu : HSDSABZ
Tarih : 10 Cemaziyelevvel 1153 (3 Ağustos 1740)
Dosya/Gömlek No : 2/22
Özet : Sivas'ta Küçük Ali Baba Zaviyesi Vakfı zaviyedâr ve mütevellisi Ali'nin görevinin nısfını kendi rızasıyla Seyyid Feyzullah'a ferağ ve kasr-ı yed ettiğinden nısf zaviyedârlık ve tevliyet beratı verilmesi hakkında.

Fon Kodu : HSDSABZ
Tarih : 29 Cemaziyelevvel 1156 (21 Temmuz 1743)
Dosya/Gömlek No : 1/33
Özet : Sivas'ta Büyük Ali Baba ve Küçük Baba Zaviyesi mütevellisi Seyyid Ali'nin, vakfın evladı olduklarını iddia edip vakfın borcunun yarısını kabul ederek nısf hisse tevliyetine sahip olan Emine ve Ayşe hatunlar sonradan bu borcu ödemededen kaçındıkları ve vakfın kura ve mezraalarına taarruz ettiklerinden şikâyetle davanın mahallinde görülüp Dersaadet'e bildirilmesi için Sivas kadısı ve mütesellimine hitaben emir yazıldığı hakkında.

Fon Kodu : HSDSABZ
Tarih : 20 Receb 1156 (9 Eylül 1743)
Dosya/Gömlek No : 1/34
Özet : Tozanlı'da Ali Baba Zaviyesi Vakfı meşihatlık beratı diye Seyyid Ebubekir'in askeriyeden aldığı berat kaydının ref ve terkinini ile vakfa dahl ve taarruz ettirilmemesi için hüküm yazıldığı hakkında.

Fon Kodu : HSDSABZ
Tarih : 29 Safer 1159 (23 Mart 1746)
Dosya/Gömlek No : 1/37
Özet : Ali Baba Zaviyesi Vakfı'nın mütevellileri Seyyid Ali ve Feyzullah'ın arzuhali üzerine vakfın şartlarına aykırı askeriden duaguluk beratı çıkartan Seyyid Ebu Bekir'in Şeyh Halil ile birlikte vakfın hâsılatını fuzuli zabtettiklerinden bahisle mahallinde muhakeme edilerek mahsulün geri alınması hakkında.

Fon Kodu : HSDSABZ
Tarih : 20 Ramazan 1177 (23 Mart 1764)
Dosya/Gömlek No : 1/43
Özet : Ali Baba Zaviyesi Vakfı'na ait olan zemin ve bahçelere başkasının müdahalesinin men edilmesi hususunda Sivas kadısına hitaben hüküm hakkında.

Fon Kodu : HSDSABZ
Tarih : 24 Ramazan 1178 (17 Mart 1765)
Dosya/Gömlek No : 1/44

Özet : Ali Baba Evkafı'nın Niksar kazası Alanzena köyünde bulunan malikânesi vakıf, divanisi tımar olmak üzere kaydedilen mahalle, aynı kaza sakinlerinden müdahale edenlere mani olunması ve önceden olduğu gibi öşür ve resmin vakıf ve tımar tarafından alınacağı sabit olursa kanun ve defter kayıtlarına aykırı davranılmaması hakkında.

Fon Kodu : HSDSABZ
Tarih : 10 Zilkade 1180 (9 Nisan 1767)
Dosya/Gömlek No : 1/45

Özet : Tozanlı nahiyesi Tekerye (Değeryer) köyündeki Ali Baba Zaviyesi Vakfı mahsulüne sipahinin müdahalesinin men edilmesine dair, Sivas valisi ve Tozanlı naibine hüküm yazıldığı hakkında.

Fon Kodu : HSDSABZ
Tarih : 8 Zilkade 1187 (21 Ocak 1774)
Dosya/Gömlek No : 2/24

Özet : Sivas'ta Büyük Ali Baba Zaviyesi Vakfı mütevelliliğinin, bütün varislerin hisselerini vermek şartıyla Seyyid Feyzullah'a tevcih edilmesi hakkında.

Fon Kodu : HSDSABZ
Tarih : 8 Zilkade 1187 (21 Ocak 1774)
Dosya/Gömlek No : 2/25

Özet : Ali Baba Zaviyesi zaviyedârlarının, gelip gidenlere sarfetmek üzere Atik Valide Sultan Vakfı'na ait Yeni-il haslarından alacakları meblağa dair beratın yenilenmesi hakkında.

Fon Kodu : HSDSABZ
Tarih : 20 Şevval 1201 (5 Ağustos 1787)
Dosya/Gömlek No : 2/3

Özet : Sivas'ta Ali Baba Zaviyesi vakıf mezraalarının mahsulü yerlerinde harman edilip vakfın hissesinin hemen verilmesi hakkında.

Fon Kodu : HSDSABZ
Tarih : 10 Zilkade 1201 (24 Ağustos 1787)
Dosya/Gömlek No : 2/5
Özet : Zara'ya tabi Teceköy ve Akviran mezraalarının malikâneleri Ali Baba Zaviyesi vakfı olduğundan müdahale ettirilmemesi, şimdiye kadar müdahale olunup alınan bir şey varsa tespit edilerek geri alınması için Sivas kadısı ve mütesellimine emir yazıldığı hakkında.

Fon Kodu : HSDSABZ
Tarih : 11 Receb 1203 (7 Nisan 1789)
Dosya/Gömlek No : 2/26
Özet : Ali Baba Zaviyesi Vakfı'nın zaviyedârlık ve tevliye-tine İbrahim Halife, Seyyid Feyzullah ile Zeyneb ve Şehriban hatunlar müş-tereken mutasarrıflar iken aralarında çıkan münazaa üzerine vakıf işlerini tek elden görmek için Seyyid Feyzullah'ın müteveli tayin edildiği.

Fon Kodu : HSDSABZ
Tarih : 11 Receb 1203 (7 Nisan 1789)
Dosya/Gömlek No : 2/27
Özet : Ali Baba Zaviyesi'nde yemek yedirmek şartıyla zaviyedâr olup, ücretlerini Üsküdar'daki Atik Valide Sultan Evkafına bağlı Yeni-il Hassı mahsulünden alan kimselerin beratlarının yenilendiği.

Fon Kodu : CEVDET EVKAF
Tarih : 5 Receb 1210 (15 Ocak 1796)
Dosya/Gömlek No : 108/5390
Özet : Sivas'ta Rüstem Paşa hacesi Büyük Ali Baba Zavi-yesi Vakfı'nın riyaset-i tevliyet hissedarlığı ile Veled-i diğer Ali Baba Zaviyesi Vakfı zaviyedâr ve tevliyet cihetlerinin ferağ ve tevcihi hakkında.

Fon Kodu : HSDSABZ
Tarih : 29 Safer 1224 (15 Nisan 1809)
Dosya/Gömlek No : 2/8
Özet : Sivas sancağında Derviş Ali Baba Zaviyesi'ne tâbi memlehanın edası ve milh suları hâsılâtının miriye verilmek üzere vakıf tarafından zabtına mani olan Ahmed'in hâsılattan haksız yere aldıklarının mahkeme ile tes-pit edilerek geri alınması için Sivas kadısına hitaben hüküm yazıldığı hakkında.

Fon Kodu : HSDSABZ

Tarih : 26 Receb 1224 (6 Eylül 1809)

Dosya/Gömlek No : 2/31

Özet : Üsküdar'da Atik Valide Sultan evkafına ait olan Yeni-il ve Türkmanân-ı Haleb hassı malından Ali Baba Zaviyesi zaviyedârına tayin edilen mahsulâtın verilmesi hakkında.

Fon Kodu : HSDSABZ

Tarih : 20 Şaban 1224 (30 Eylül 1809)

Dosya/Gömlek No : 2/7

Özet : Ali Baba Zaviyesi Vakfı'na ait olup geliri zaviyeye gelen gidenlere sarfedilmek üzere Alabedirlu ve Yörükân-ı Büzürk'ün tasarrufuna bırakılan yerlere müdahale edilmemesi için Sivas kadısına emir yazıldığı hakkında.

Fon Kodu : HSDSABZ

Tarih : 20 Şaban 1232 (5 Temmuz 1817)

Dosya/Gömlek No : 2/33

Özet : Sivas'ta Büyük Ali Baba Vakfı tevliyet hissedarlığı'nın Seyyid İsmail'e tevcih edildiği hakkında.

Fon Kodu : CEVDET EVKAF

Tarih : 15 Şaban 1270 (13 Mayıs 1854)

Dosya/Gömlek No : 61/3003

Özet : Sivas'ta Rüstem Paşa Hacesi Ali Baba-yı Kebir evkafının tevliyet ve zaviyedârlık cihetlerinin pederlerinin vefatıyla evladı tarafından müştereken tasarrufları şartıyla tevcih olunması hakkında.

Fon Kodu : MF.MKT. (Maarif Nezareti Mektubi Kalemî)

Tarih : 29 Safer 1306 (4 Kasım 1888)

Dosya/Gömlek No : 102/115

Özet : Ali Baba Zaviyesi Vakfı'nın Tokat'ta hayratı mevcutsa, vakfın gallesinin meşrutu lehinde ne şekilde sarf edildiğinin bildirilmesi hakkında.

Fon Kodu : DH.MKT. (Dâhiliye Mektubi Kalemi)
Tarih : 16 Cemaziyelahir 1317 (22 Ekim 1899)
Dosya/Gömlek No : 2259/105
Özet : Sivas eyaleti dâhilinde bulunan vakıflara tabi arazi ve köylerin aşarı hususunda tatbik edilecek usûller hakkında.

Fon Kodu : DH.MKT.
Tarih : 12 Zilkade 1317 (14 Mart 1900)
Dosya/Gömlek No : 2318/6
Özet : Sivas'ta mütevellileri tarafından idare edilen vakıflara bağlı arazi aşarına hazinece müdahale edilmemesi hakkında.

Fon Kodu : DH.MKT.
Tarih : 4 Rebiülahir 1319 (21 Temmuz 1901)
Dosya/Gömlek No : 2511/147
Özet : Sivas'ta medfun Ali Baba-yı Kebir Cami-i şerifiyle türbesinin yeniden inşası hususunda gayretleri görülen Redif binbaşılardan Ömer Efendi'nin üçüncü rütbeden nişan-ı Osmani ile taltifi hakkında.

SONUÇ

Belgeler ışığında araştırmada aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir;

1- Ali Baba Zaviyesi Vakfı, Osmanlı ülkesindeki pek çok evladiyelik vakıftan biridir. 16. yüzyılda Osmanlı memleketinin pek çok yerinde evladiyelik zaviye vakıfları tesis edilmiştir. Sadat'tan olanlara, din âlimlerine ve Ali Baba gibi zaviye şeyhlerine kişisel dokunulmazlık, babadan oğula geçen vergi muafiyetleri veya bağışlar, nakdi ücretler ve resmi veya yarı resmi görevler bahşedilmiştir. Ali Baba Vakfı'nda olduğu gibi vakfın tevliyeti ve bütün varidatı ile birlikte evrağı da evlattan evlada naklolunmuştur. Çalışmada kullanılan belgeler, evlad-ı vâkıfın bu belgeleri muhafaza etmesi sonucu günümüze ulaşmıştır. Böylece bir ailenin ve bir zaviyenin sosyal, ekonomik ve dinî tarihinin incelenmesi imkânı bulunmuştur. Bu sebeple Ali Baba soyundan gelenlerin yaptığı tarihî hizmet büyük önem taşımaktadır ve kendilerine bilim adına teşekkür edilmelidir.

2- Ali Baba Zaviyesi; cami, tekke, türbe, mektep, çeşme, çilehane, mutfak, Benderli Ali Ağa köşkü, hanımların kaldığı harem, derviş odaları, iki ahır, samanlık, kapıcı odası, fırın, camekân, gelip-geçenlerin konduğu han, misafirhane ve benzeri tesislerden oluşan bir külliye'dir (Savaş, 1992: 73-74).

Yayınlanan belgeler bu teferruatın tamamını vermemekle birlikte, zaviyenin bu kadar geniş ve müesseseleşmiş bir müştamilata sahip olması, müntesiplerinin çok ve müessesenin işlevsel olduğunun göstergesidir. Sivas şehrinin Anadolu'nun önemli transit geçiş noktalarından biri olduğu dikkate alınırsa, ziyaretçisi eksik olmayan bir zaviyeden bahsedilebilir. Bu durum zaviyenin şöhret bulmasında ve ününün imparatorluk coğrafyasına yayılmasında etkili olmuştur.

3- Yayınlanan belgelere göre; Osmanlı Devleti, Ali Baba Dergâhı'nı başlangıçta resmi kayda geçirirken onun ve evladının meşihat (şeyhlik) makamını tanımış ve mensup olduğu tarikatın adını zikretmeden salihlerden (*şüleha ve's-salikin*) olduğunu tasdik etmiştir. 1574 tarihli⁶ bir kayıta, "*mefharü's-süleha ve's-salikin derviş Ali Baba*" (Belge.1), 1779 tarihli bir kayıta da, "*meşâyh-i izâmdan Ali Baba kuddise sirruhu'l-aziz*" (Savaş, 1992: 223) ifadeleri kullanılmıştır⁷. 1574 tarihli kayıta, Ali Baba'nın yerine şeyhlik makamına geçen oğlu Ahi Mehmed'in şeyhliği padişah beratıyla tasdik edilmiş ve "*haliya meşihat-ı zaviye der tasarruf-ı Ahi Mehmed veled-i Ali Baba bâ-berat-ı hümayun*" kaydı düşülmüştür. Yine aynı kayda göre, zaviyeye hizmet eden 9 hizmetkâr, hizmetleri karşılığında avarız-ı divaniyye ve tekâlif-i örfiyyeden muaf tutulmuşlardır. Bunun yanı sıra belgelerin pek çoğunda zaviyenin, "*ayende ve revendeye itam-ı taam etmekle*" (gelip geçen yolcuları yedirip içirmekle) yükümlü olduğu (Atik Valide Sultan evrağında bu hususa özellikle değinilmiştir) belirtilmiştir. Ayrıca Küçük Ali Baba tarafından kurulan mektebin "*muallim olan kimesne cem' olan sıbyânâ tâ'lim-i Kur'ân idüb*" kaydından da anlaşılacağı üzere, çocukları eğitmek ve özellikle Kur'an öğretmek gibi bir fonksiyonu vardır. Ali Baba Zaviyesi şeyhlerine gösterilen hürmet, mensuplarına verilen muafiyetler ve zaviyeye yüklenen görevler, bu zaviyenin Osmanlı Devleti nazarında fonksiyonel ve itibarlı bir müessese olduğunu göstermektedir. Bu itibarın zaviyenin bölgede oynadığı rolden kaynaklandığı aşikârdır. Bunun içindir ki, zaviyenin masraflarını karşılamak üzere, Kanuni Sultan Süleyman, onun sadrazamı Rüstem Paşa ve Sultan Selim II'nin hanımı, Sultan Murad III'ün annesi Nurbanu Valide Sultan (Atik Valide Sultan) (ö.1583) gibi hayırseverler, kendi vakıflarından buraya gelir bağışında bulunmuş, daha sonra gelen Osmanlı Sultanları da zaviyenin sorunlarıyla yakından ilgilenmişlerdir. Nitekim günümüze kadar gelen evrak bunun en önemli delilidir.

⁶ M.Tahir Ezgi, Belge.37'de esasen bir tarih yoktur. Benzer kayıt, TKGMA, 14 numaralı Mufassal Defter'de bulunduğundan (Savaş, 1992: 92) 1574 tarihi verilmiştir.

⁷ Burada kastedilen Büyük Ali Baba'dır.

4-Yayınlanan belgelerde Ali Baba Zaviyesi yönetiminin iki kız kardeş (Fatma-Ümmühani Hatunlar) devrinden itibaren evlatları arasında paylaşıldığını göstermektedir. Zaviyedârlık ve mütevellilik genellikle Küçük Ali Baba'nın kızı Fatma Hatun kanadına mensup evladın elinde kalmıştır. Nitekim Fatma Hatun'un mütevelliliğinden sonra oğlu İsmail, ardından kızları Ayşe ve Emine Hatunlar v.s. vakfın tevliyet makamında bulunmuşlardır. Buna karşılık, vakfın kitabet ve nezareti işleri Ümmühani Hatun evladı tarafından yürütülmüştür. Nitekim Ümmühani Hatun'un oğlu Şeyh Ebubekir, onun oğlu Şeyh Şems Ahmed v.s. vakfın kitabet ve nezaret işlerini yürütmüşlerdir⁸ (Savaş, 1992:56-57). Bazı zamanlarda mütevellilik her iki hatunun çocuklarına birlikte iştiraken tevcih edilmiştir. Mesela; Fatma Hatun'un vefatı üzerine 25 Şevval 1127 (24 Ekim 1715)'de vakfın zaviyedârlık ve mütevelliliği kendi oğulları ile Ümmühani Hatun'un oğullarına iştiraken tevcih edilmiştir (BA, HSDSABZ, Dosya No:2, Gömlek no:16). Dr. Savaş (1992: 53-54)'ın görüşüne göre, Rüstem Paşa ve Küçük Ali Baba vakıflarının ikisi de Ali Baba evladına meşrut olmakla birlikte, vakfiyelerdeki farklı tevliyet şartları, yani ekonomik çıkarlar zaviye mensupları arasında asırlar boyu süren mücadelelere sebep olmuştur. Yayınlanan belgelerin bir kısmı bu durumu yansıtmaktadır.

5- Yayınlanan belgeler, Ali Baba ve ahfadının mezhep ve meşrepleri ile mensup oldukları tarikat hakkında muayyen bir ipucu vermemektedir. Küçük Ali Baba vakfiyesinde, Osmanlı vakıf hukukunda esas alınan Hanefi fıkhına uygun olarak Ebu Hanife el-Kûfi, İmam Yusuf-ı sâni, Muhammed bin Hasan eş-Şeybânî gibi Sünni-Hanefi ekolünün kurucularının isimlerinin geçmesine rağmen, bu isimlerin vakfiyelerde kullanılması hukuken yaygın bir usul olduğundan⁹, zaviyenin mezhep ve meşrebine delalet etmediği kanaatindeyiz. Diğer taraftan başka herhangi bir resmi belgede de mezhep ve meşrepleriyle ilgili herhangi bir kayda rastlanmamıştır. Ali Baba ailesinin bir kolundan gelen Şeyh Hüseyin Tekkeşinoğlu'nun yazdığı "*Ali Baba kimdir*" başlıklı hususi bir evrakta ise, Bektaşî olduğu belirtilmiştir. Sözlü geleneğe ve günümüzde yaşayan aile efradının mezhep ve meşreplerine bakıldığında, ailede hem Alevî-Bektaşî, hem de Sünnî-Kadirî-Rufâî inanç sistemlerine bağlı insanların bulunduğu görülmektedir.

⁸ Saim Savaş (s.56-57) vakfın müteveli ve nazırlarının listesini teferruatıyla verdiğiinden ayrıntıya girilmemiştir.

⁹ Mesela; Bahaeddin Yediyıldız, XVIII. Yüzyılda Türkiye'de Vakıf Müessesesi, Bir Sosyal Tarih İncelemesi, Ankara 2003, s.52, 327, 335, TTK Yay.; Mustafa Alkan, "Kıvık Vakıfları –Sayısal Bir Tasnif ve Tasvir Denemesi-", Turkish Studies, volume 3/4, Summer 2008, s.18.

6- Ali Baba Zaviyesi'nin gelir ve gider kalemleri: Zaviyeye muhtelif zamanlarda Rüstem Paşa, Küçük Ali Baba, Atik Valide Sultan, Benderli Ali Ağa, Hasan kızı İsmihan, Mehmed Bey kızı Küçük Hanım, Osman kızı Kezban, Türkman Hacı Ali kızı Rukiye Hatun ve Safiye Hatun tarafından bağışlanan akarlar ile Osmanlı Sultanları tarafından temlik edilen mülkler, zaviye mensuplarınca imar edilen ve satın alınan mülkler ve vakıf arazisinde kurulan evlerden alınan icare gelirleri vakfın gelir kaynaklarını oluşturmaktadır. Gelir kaynakları içerisinde 19 köy, 8 mezra, 14 değirmen, 11 tuzla, 6 kıt'a çayır, 1 kıt'a bostan yeri, 2049 Kuruş nakit para, müştemilatıyla birlikte 2 ev ve bir takım eşya vardır. Bu gelir kaynaklarının küçük bir kısmı zaviye mensuplarınca icare usulüyle işletilmektedir. 17. asırdan itibaren mukataa ve iltizam usulüyle işletme yaygınlaşmıştır. Bilhassa tamire muhtaç gelir kaynakları 99 seneye varan sürelerle icare-i tavile verilmeye başlanmıştır. Vakfın gelirleri günümüzde Sivas, Tokat ve Amasya illerinden tedarik edilmektedir. Bu gelirlerin harcama kalemlerini ise; vakıf hizmetlilerine ödenen ücret ve maaşlar, zaviye külliyesinin tamir ve aydınlatılması, yolcu ve fakirlerin yedirilip içirilmesi oluşturmaktadır. Buralara yapılan harcamalardan sonra geriye kalan gelir fazlası, vakıf dairesindeki Ali Baba evladına taksim edilmektedir (Savaş, 1992: 112-136). Yayınlanan belgeler vakfın bu gelir ve gider dökümünü yapmaya imkân vermemektedir. Zira elimizdeki belgeler arasında Rüstem Paşa, Benderli Ali Ağa, Hasan kızı İsmihan, Mehmed Bey kızı Küçük Hanım, Osman kızı Kezban ve Safiye Hatun tarafından bağışlanan gelirler hakkında herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. Bu sebeple yukarıdaki gelir-gider dökümü Dr. Savaş'tan alınmıştır.

7- Ali Baba Zaviyesi vakıfları 1251-52 (1835-36) yıllarında Evkaf Nezareti'ne bağlanmıştır. Bu tarihlerden sonra, zaviyeye bağlı vakıfların kontrolü yavaş yavaş evlad-ı vâkıfın elinden çıkmaya başlamıştır. Netice itibarıyla, muhtemelen 20. asrın başlarında zaviyeye ait vakıflar, tamamen Ali Baba evladının elinden çıkmıştır (Savaş, 1992: 87, 166). Yayınlanan belgelere göre; günümüzde, Sivas Ali Baba mahallesinde avlulu iki ahşap ev Ali Baba ailesinden Şeyh Hüseyin'in oğulları Abdurrezzak, İsmail Hakkı ile kızı Fatma, Feyzullah'ın kızları Hayriye ile Emine ve Hasan'ın oğlu Ali Şen üzerine 27.02.1974 tarihli mülkiyet sınırlarını gösteren "*çaplı tasarruf vesikası*" bulunmaktadır (Belge.51). Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'nın 38 sayılı ve 5 Mart 1992 tarihli yazısına göre de Ali Baba Tekkesi (Evi) Vakıflar İdaresi'nce 1937'de Mehmet Susamış'a satılmıştır. 1990 tarihi itibarıyla de tekkenin (evin) sahiplerinden biri Yılmaz Susamış'tır (Belge.52).